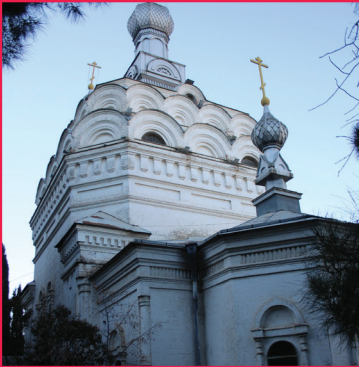

რუსული უმცირესობის კულტურული მარშრუტი საქართველოში

КУЛЬТУРНЫЙ МАРШРУТ РУССКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО МЕНЬШИНСТВА В ГРУЗИИ

CULTURAL ROUTE OF THE RUSSIAN MINORITY IN GEORGIA

ავტორი: თათია ღვინერია

შესავალი თავების ავტორი: ალექსანდრა ველი-მატეუ

Автор: Татия Гвинерия

Автор вводных глав: Александра Велой-Матэу

Author: Tatia Gvineria

Author of introduction texts: Alexandra Velay-Mateu

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ევროპის საბჭო

ეს სამუშაო შეესაბამება სასწავლო მასალას რომელიც თანხვედრაშია რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიის 8 (1)გ და 7(3) მუხლებთან.

Эта работа соответствует учебному материалу, согласованному с 8 (1) и 7 (3) пунктами Европейской хартии о региональных языках и языках меньшинств.

This work corresponds to a teaching material in conformity with Articles 8 (1)g and 7 (3) of the European Charter for Regional or Minority Languages.

© ევროპის საბჭო/Евросоюз/Council of Europe 2017

პუბლიკაციაში წარმოდგენილი მოსაზრებები ეკუთვნის ნაშრომის ავტორებს და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს ევროპის საბჭოს და ევროკავშირის ოფიციალურ პოლიტიკას.

Соображения, представленные в публикации, принадлежат авторам и могут не соответствовать официальной политике Европейского Совета и Евросоюза.

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe and the European Union.

სარჩევი | СОДЕРЖАНИЕ

რუსი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში.....	5
История и культура русского меньшинства в Грузии.....	11
History and culture of the Russian minority in Georgia.....	16

თბილისი ТБИЛИСИ	22
--------------------------------	-----------

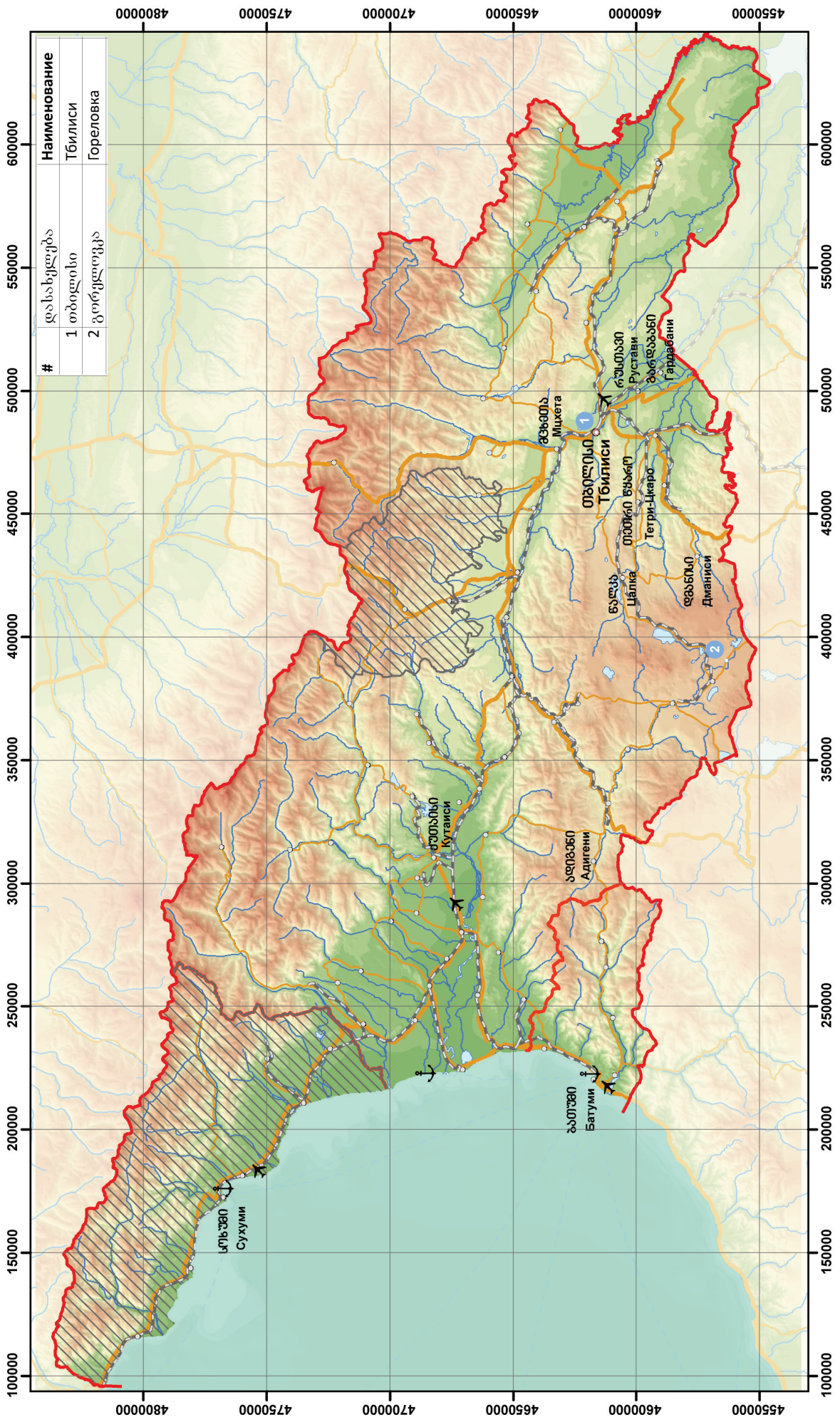
სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი | САМЦХЕ-ДЖАВАХЕТСКИЙ РАЙОН

SAMTSKHE-JAVAKHETI REGION	.....
--	--------------

ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტი | муниципалитет Ниноцминда

Ninotsminda district.....	38
----------------------------------	-----------

სოფელი გორელოვკა Деревня Гореловка Gorelovka	38
--	----

რუსი უმცირესობის ისტორია და კულტურა საქართველოში

რუსულ-ქართული ურთიერთობების დიდი ხნის ისტორია დასაბამს მეთორმეტე საუკუნიდან იღებს, როდესაც დიდგვაროვანთა შორის გარიგებით ქორწინებების ტენდენცია გამოიკვეთა. ურთიერთობები გაღრმავდა 1185 წელს თამარ მეფესა და გიორგი რუსს (იური ბოგოლიუბსკი, რომელიც ცნობილი იყო გიორგი რუსის სახელით) შორის ქორწინების შედეგად. აღნიშნული ქორწინება დიდხანს არ გაგრძელებულა და ორი წლის შემდეგ თამარ მეფემ აღნიშნული კავშირი გააუქმა. მეთხუთმეტე საუკუნიდან დაწყებული ქართულმა სამთავროებმა რუსეთის სახით მოკავშირე მოძებნეს სამხრეთელი და ჩრდილოელი მუსლიმანური ფრონტის წინააღმდეგ (სპარსეთი და ოსმალეთის იმპერია სამხრეთში და დაღესტნური ტომები ჩრდილოეთში), რომელთა წინააღმდეგ ქართველი მეფეები ხშირად ომობდნენ. შესაბამისად, მართლმადიდებელი რუსეთი გახდა საქართველოს მართლმადიდებელ მეფეთა ბუნებრივი მოკავშირე. მეთექვსმეტე საუკუნეში აღნიშნულმა გამოიწვია რუსეთის სამხედრო დანაყოფების საქართველოში განთავსება, რომელიც ივანე IV მრისხანემ კახეთის სამეფოს სპარსეთის წინააღმდეგ ბრძოლაში დასახმარებლად გამოაგზავნა. სხვადასხვა პერიოდში მმართველი სპარსეთის შაჰების გამო ურთიერთობები დაიძაბა და გარკვეული პერიოდის განმავლობაში რუსეთს არ შეეძლო საქართველოსთვის სამხედრო დახმარების გაწევა.

ეს ფართო სამხედრო თანამშრომლობის პერიოდის მხოლოდ დასაბამი იყო. მეთვრამეტე საუკუნეში მეფე ერეკლე მეორე ცდილობდა რუსეთთან ალიანსის შექმნას სამხრეთელი დამპყრობლების წინააღმდეგ საბრძოლველად და მუსლიმანების წინააღმდეგ ევროპულ ქვეყნებთან ურთიერთობების გასაღ-

რმავეებლად, რომლებიც პოტენციურ ქრისტიანულ მოკავშირეებად მოიაზრებოდნენ. აღნიშნულის შედეგად 1770 წლის აპრილში ეკატერინე მეორემ საქართველოში ჯარები გამოაგზავნა თურქებთან წინააღმდეგ ბრძოლაში დასახმარებლად. თუმცა, ერეკლე მეორესა და რუსეთის ჯარების გენერალს შორის დაძაბული ურთიერთობის გამო, ქართველი ჯარისკაცები საკუთარი ბედის ამარა დარჩნენ.

რუსების მჭიდრო დასახლება საქართველოში მე-19 საუკუნეში ჩამოყალიბდა, როდესაც გაუქმდა ქართლისა და კახეთის სამეფოები და შემდგომში განხორციელდა მათი ანექსია მეფე ალექსანდრეს მიერ. შემდეგ, მან გადაწყვიტა კოლონიზაციის ჯგუფის გამოგზავნა (ძირითადად რუსული სამხედროები) რუსული „სამხედრო კოლონიების“ შექმნის მიზნით. შედეგად, 1837 წლის შემდეგ უამრავი რუსი დასახლდა შავი ზღვის სანაპიროზე. სამხედრო სამსახურის დასრულების შემდეგ ბევრი მათგანი ოჯახებთან ერთად საქართველოში დარჩა სამხედრო ბაზის ახლოს მდებარე მიწებზე, რომლებიც მათ გამოეყოთ. 1861 წელს რუსეთში ბატონყმობის გაუქმებამ უამრავ რუს გლეხს საშუალება მისცა გადმოსულიყო სამხრეთ კავკასიაში, რაც დამატებით განპირობებული იყო რუსეთში შიმშილობით. მოსახლეობის ჰომოგენიზაციასთან დაკავშირებულმა ახალი ცარიზმის პოლიტიკამ განაპირობა აღმოსავლეთ სლავების, განსაკუთრებით რუსების შემდგომი გადასახლება კავკასიაში. შედეგად, დაახლოებით 1890 წელს, მრავალი რუსული დასახლება დაფუძნდა, განსაკუთრებით კი სტრატეგიულ წერტილებში, მაგალითად რკინიგზის ხაზის მიმდებარედ. საქართველოში რუსების რაოდენობა ძალიან სწრაფად გაიზარდა და 1897 წლისთვის მთლიანი მოსახლეობის 5%-ს მიაღწია.

იმ პერიოდში, როდესაც ცარისტული მმართველობისთვის მართლმადიდებლობის დაცვა გახდა უმთავრესი ამოცანა, რუსი სექტანტების მიმართ, რომლებიც უარს ამბოდნენ მართლმადიდებლობის მიღებაზე, საქართველოში გადმოსახლება სასჯელის სახით გამოიყენებოდა. ასე მაგალითად, 1830 წელს მიღებული დადგენილების შედეგად სექტანტების სამი ჯგუფი გადასახლდა სამხრეთ კავკასიაში. პირველი ამ ჯგუფთაგანი იყო დუხობორები, რომლებიც დღევანდელი ჯავახეთისა და ქვემო

ქართლის ტერიტორიაზე დასახლდნენ. თუმცა, ბევრი მათგანი კანადაში გადასახლდა მას შემდეგ, რაც ისინი იდევნებოდნენ და შემდგომში იძულებით იქნენ გადასახლებული. მეორე ჯგუფი წარმოადგენდა მალაკნებს, რომლებიც მცირე ჯგუფებად წავიდნენ კახეთში და ქვემო ქართლში. დაბოლოს, მესამე ჯგუფი იყვნენ „სტაროვერები“, რომლებიც ძირითადად ქუთაისში დასახლდნენ, თუმცა მათ შესახებ ნაკლები ინფორმაციაა ხელმისაწვდომი.

საბჭოთა კავშირის პერიოდში საქართველოში რუსი მოსახლეობის რაოდენობამ საგრძნობლად იმატა, და 1926 წელს არსებული 96,085 მოსახლიდან 1939 წელს 308,684 მოსახლეს მიაღწია. რადგან რუსები საბჭოთა კავშირში მოსახლეობის უმრავლესობას წარმოადგენდნენ, მათი კულტურა და ტრადიციები უპრობლემოდ იყო შენარჩუნებული, განსაკუთრებით კი რუსული ენა, რომელიც „ლინგვა ფრანკა“-ს წარმოადგენდა. რუსმა რელიგიურმა სექტანტებმა ნებაყოფლობით შეუწყეს ხელი „საბჭოთა კავშირის იდეის“ გაძლიერებას, რის გამოც მთელი რიგი თავისუფლებები მიიღეს, რამაც საშუალება მისცათ სხვა ჯგუფებთან შედარებით მარტივად შეენარჩუნებინათ თავიანთი კულტურა და ტრადიციები. მიუხედავად ამისა, მათი ჩართვა კოლექტიურ მეურნეობებში გარდაუვალი იყო, თუმცა მათი გულმოდგინე მუშაობის გამო ხელისუფლება კმაყოფილი იყო. მიუხედავად აღნიშნულისა, დუხობორებმა მალაკნებზე უფრო წარმატებით მოახერხეს საკუთარი ტრადიციის შენარჩუნება.

1980-იან წლებში ქართული ნაციონალიზმის ზრდასთან ერთად, ბევრმა რუსმა რუსეთში დაბრუნება გადაწყვიტა. აღნიშნული ტენდენცია საბჭოთა კავშირის დაშლის, საქართველოს დამოუკიდებლობის და 1990 წლების დასაწყისში აფხაზეთისა და ოსეთის ომების შემდეგაც გაგრძელდა. მიგრაციის ზემოთაღნიშნული ტალღების შედეგად, 1989-2002 წლებში საქართველოში მცხოვრები რუსი მოსახლეობის 75%-მა ქვეყანა დატოვა. ამჟამად რუსული მოსახლეობის ნახევარი თბილისში ცხოვრობს, დანარჩენები სხვა დიდ ქალაქებში ცხოვრობენ, ხოლო ერთი მესამედი სოფლებშია დასახლებული.

რუსი რელიგიური სექტანტები სწრაფ ასიმილაციას განიცდიდნენ რუსეთის უმსხვილეს თემში, განსაკუთრებით საბჭოთა მმართვე-

ლობისას. საქართველოში ძალიან ცოტა სოფელია, სადაც ისინი ცხოვრობენ და მათი კულტურული თავისებურებები ნელ-ნელა ქრება. ძირითადად, რუსები მართლმადიდებელი ქრისტიანები არიან და აქვთ რამდენიმე რუსული ეკლესია, რომლებიც ქართულ მართლმადიდებლურ ეკლესიაზე არიან დამოკიდებული. თუმცა, დუხობორები მართლმადიდებლურ ეკლესიასთან წინააღმდეგობაში აღმოჩნდნენ. მათი დენომინაცია ნიშნავს „სულთან მებრძოლს“ და მათი რწმენის შესაბამისად ღმერთი ყოველ ადამიანში ცხოვრობს და ეხმარება მას ცხოვრების გზაზე. რელიგია სრულად ეფუძნება პაციფისტურ მრწამსს. მათ გააჩნიათ ძლიერი ზეპირსიტყვიერი ტრადიცია ფსალმუნებისა და ჰიმნების სახით; შესაბამისად, ბიბლია არ არის მათი რწმენის წყარო. ამჟამად დუხობორების წინაშე არსებული მთავარი გამოწვევებია ასიმილაციის მაღალი დონე და ხანდაზმული მოსახლეობა. დუხობორების ძირითადი დასახლება არის ჭავჭავთის რეგიონი (ძირითადად, სოფელი გორელოვკა), თუმცა სხვა უფრო ასიმილირებული თემის წევრები ქვემო ქართლშიც არიან წარმოდგენილი. მალაკნები წარმოიშვნენ დუხობორების სექტიდან. მათი სახელწოდება ნიშნავს „რძის მსმელს“, აღნიშნული სახელი მათ დაერქვათ იმიტომ, რომ ამ სექტას მიკუთვნებული ხალხი მარხვის დროს რძეს სვამდა. აღნიშნული სექტის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელია ის, რომ ყველა მორწმუნე თანასწორად ითვლება და ყველას აზრი, მაგალითად თუ როგორ განმარტოს ბიბლია, მხედველობაში იქნება მიღებული. არც ერთი წევრი არ სარგებლობს მეტი უფლებამოსილებით ვიდრე სხვები. მიუხედავად მცირე რაოდენობისა, მათი ნახვა შეიძლება კახეთის სოფელ ულიანოვკაში და თბილისში, თუმცა ისინიც საკმაოდ ასიმილირებულნი არიან. სტაროვერები ეწინააღმდეგებოდნენ პატრიარქ ნიკონის მართლმადიდებლური ეკლესიის 1650 წლების რეფორმას და ისინი ქადაგებდნენ მართლმადიდებლობის ძველი ფორმის შენარჩუნებას, რომელიც, მათი აზრით, ერთადერთს წარმოადგენდა. ისინი არ თვლიდნენ ნიკონის პერიოდის შემდგომ მართლმადიდებლურ ეკლესიას ნამდვილ მართლმადიდებლურ ეკლესიად. მიუხედავად ამისა, მათ შესახებ ძალზე მწირი ინფორმაცია არსებობს და ისინი თითქმის სრულად ასიმილირებულად არიან მიჩნეულები.

ცარიზმის დროს, რუსული გამორჩეული ენა იყო და 1860-იანი პერიოდისთვის აღნიშნული ენა რუსეთის იმპერიის ყველა სკოლის სასწავლო პროგრამაში იყო შეტანილი. რუსული ენის მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაიზარდა 1921 წელს საბჭოთა კავშირის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ. ანექსიამ გამოიწვია რუსიფიკაციის პერიოდის დაწყება, რომლის დროსაც რუსული ენა გავრცელდა საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში. რუსული გახდა ელიტის ენა და შესაბამისად, არა მხოლოდ ყველას უწევდა ამ ენაზე საუბარი, არამედ მიჩნეული იყო, რომ ისინი, ვინც კარგად ფლობდა რუსულ ენას, საზოგადოებაში მაღალი სტატუსის მქონე ჯგუფს მიეკუთვნებოდნენ. ამასთან, საქართველოში მცხოვრებმა უმცირესობის წარმომადგენლებმა რუსული ენა მიიღეს როგორც „ლინგვა ფრანკა“, შესაბამისად, ქართულმა ენამ მეორე ადგილზე გადაინაცვლა. საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ რუსულმა ენამ დაკარგა წამყვანი როლი, თუმცა იგი დღემდე წარმოადგენს ზოგიერთი უმცირესობის საკომუნიკაციო ენას, რომლებიც ჯერ კიდევ კარგად არ ფლობენ ქართულს.

საქართველოში მცხოვრებმა რუსებმა მეცნიერების, კულტურის, მრეწველობის და სხვა სფეროების განვითარებაში შეიტანეს წვლილი. მეცხრამეტე საუკუნეში, საქართველო იზიდავდა მრავალ რუს მწერალსა და მეცნიერს, და მათ მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს საქართველოს კულტურული ცხოვრების განვითარებაში. მაგალითად, ლევ ტოლსტოი, ალექსანდრე პუშკინი და ალექსანდრე გრიბოედოვი, ისევე როგორ მრავალი რუსი პოლიტიკოსი, ჩამოვიდნენ საქართველოში და ყველა მათგანი მოხიბლული იყო საქართველოს კულტურითა და პეიზაჟებით.

დღეისთვის, რუსული კულტურული ცხოვრება საქართველოში კვლავ აქტუალურია ზოგიერთი სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციის მუშაობის, საქართველოში რუსეთის საელჩოსა და რუსეთის ფედერაციის მთავრობის უშუალო მონაწილეობის წყალობით, რომელიც აფინანსებს ისეთ აქტივობებს, როგორცაა საზაფხულო ბანაკები საქართველოში მცხოვრები რუსი ბავშვებისთვის, და საგანმანათლებლო გაცვლითი პროგრამები. ამასთან, ფუნქციონირებს „რუსული ენისა და კულტურის ცენტრი“, დმანისში მდებარე დუხობორთა კულტურული არასამთავრობო ორგანიზაცია,

რომელიც ასევე ფინანსდება კანადიდან, სადაც დუხობორების ძლიერი თემია.

საქართველოსთან მჭიდროდ დაკავშირებული გამოჩენილი რუსი მოღვაწეები:

- ალექსანდრე გრიბოედოვი (1795-1829) – მწერალი და დიპლომატი, დაკრძალულია თბილისში;
- ვლადიმერ მაიაკოვსკი (1893-1930) – პოეტი და დრამატურგი;
- დიმიტრი ერმაკოვი (1846-1916) – ფოტოგრაფი;
- გრიგოლ გაგარინი (1810-1893) და ნიკანორ ჩერნეცოვი (1805-1879) – მხატვრები;
- ნიკოლაი სევეროვი (1887-1957), კორნელი ტატიშჩევი (1868-?) და ალექსეი შჩუსევი (1873-1949) – არქიტექტორები.

ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА РУССКОГО МЕНЬШИНСТВА В ГРУЗИИ

Давняя история русско-грузинских отношений восходит к двенадцатому веку, когда проявилась тенденция брачных соглашений между представителями знати. Отношения углубились, начиная с 1185 года посредством брака царицы Тамары с Георгием Русским (Юрием Боголюбским, известным как Георгий Русский). Данный брак длился не долго: спустя два года царица собственноручно расторгла брачное соглашение. Начиная с пятнадцатого века, грузинские княжества нашли в лице России союзника против южного и северного мусульманских фронтов (Персия и Османская империя на Юге и дагестанские племена на Севере), с которым часто приходилось сталкиваться грузинским царям. Православная Россия естественным образом стала союзницей православных грузинских царей. По указанной причине в шестнадцатом веке на территории Грузии были размещены русские военные части, высланные Иваном IV Грозным для помощи кахетинскому царству в войне против Персии. По вине персидских шахов, правивших в разные периоды, отношения неоднократно обострялись, и Россия не имела возможности оказать Грузии поддержку.

Это было лишь началом периода широкого военного сотрудничества между обеими странами. В восемнадцатом веке царь Ираклий II пытался заключить альянс с Россией против южных захватчиков, кроме прочего, и с целью углубить связь с европейскими странами, которые мыслились потенциальными христианскими союзниками против мусульман. Вследствие вышесказанного, в апреле 1770 Екатерина II отправила в Грузию войска в помощь против турок. Однако, по причине напряженных отношений между царем Ираклием и русским военачальником, грузинские бойцы были брошены на произвол судьбы.

Компактное заселение Грузии русскими произошло в XIX веке, после упразднения Кахетинского и Картлийского царств и их последующей аннексии императором Александром I. Позднее он решил отправить в Грузию колонистов (в основном – русских военных) с целью создания «военных колоний». Вследствие этого, начиная с 1837 года, большое количество русских поселилось на черноморском побережье. Многие из них после окончания военной службы остались жить с семьями поблизости от военных баз на землях, которые были им выделены. Отмена крепостного права в 1861 году дала возможность многим русским крестьянам, переместиться на южный Кавказ, причиной чему послужил и голод, охвативший Россию. Вследствие новой политики царизма, связанной с гомогенизацией населения, в последующее время продолжалось переселение восточных славян, в первую очередь, русских на Кавказ. Около 1890 года было основано много русских поселений, в первую очередь, в стратегических точках, таких, как окрестности железнодорожных станций. В Грузии число русских быстро возросло и к 1897 году составило 5% всего населения страны.

В период, когда важнейшей задачей царского правительства стала охрана православия, русских сектантов, не желавших изменить вероисповедание, в качестве наказания ссылали на жительство в Грузию. Так, например, согласно постановлению 1830 года на южный Кавказ были сосланы три группы сектантов. Первой группой были духоборы, поселившиеся на территории нынешних Джавахети и Нижнего Картли. Хотя, вследствие гонений и насильственной ссылки, многие из них перебрались жить в Канаду. Вторую группу представляли молокане, поселившиеся небольшими группами в Кахетии и Нижнем Картли. Последней группой являются староверы, поселившиеся в Кутаиси, хотя о них нет достаточной информации.

В советский период число русского населения в Грузии значительно прибавилось и с 1926 года по 1939 год возросло от 96,085 жителей до 308,684. Поскольку русские составляли большинство населения Советского Союза, сохранение их культуры и традиции не представляло собой трудности. Это, в первую очередь, русский язык, представлявший собой «лингва франка». Русские религиозные сектанты добровольно поддержали «идею Советского Союза», вследствие чего получили целый ряд свобод, что дало им возможность сохранить свою культуру и традиции с меньшими трудностями, чем другим группам. Несмотря на это, их участие в коллективных хозяйствах стало неизбежной

необходимостью, и руководство было довольно их усердием в работе. Несмотря на это, духоборы сумели сохранить свои традиции более успешно, чем молокане.

В 1980-ых годах, по причине обострения грузинского национализма, многие русские решили возвратиться в Россию. Означенная тенденция продолжилась и после распада Советского Союза, объявления независимости Грузии и воин в Абхазии и Осетии в начале 1990-ых годов. Вследствие вышеупомянутых миграционных волн в 1989-2002 годы 75% русского населения покинул Грузию; в данный момент половина русского населения проживает в Тбилиси, остальные – в других крупных городах страны, а одна треть распределена по деревням и селам.

Русские религиозные сектанты подверглись быстрой ассимиляции с крупнейшей русской общиной, в особенности – в период советского правления. В Грузии осталось очень немного деревень, где они проживают, и их культурные особенности со временем сходят на нет. В основном русские являются православными христианами, и у них есть несколько русских церквей, принадлежащих к Православной Церкви Грузии. Однако духоборы противостоят Православной Церкви. Согласно их вере, Бог живет в каждом человеке и поддерживает его на жизненном пути. Их религия полностью опирается на пацифизм. Они сохранили богатую устную традицию в виде псалмов и гимнов; соответственно, Библия не является источником их веры. В данное время основные проблемы духоборов это высокий уровень ассимиляции и преобладание пожилого населения. В основном, они проживают в районе Джавахети (главным образом, в деревне Гореловка), хотя другая, более ассимилированная община наличествует и в Нижнем Картли. Молокане произошли от секты духоборов. Название секты происходит от того обстоятельства, что ее члены в период поста пили молоко. Одной из главных особенностей секты является то, что все ее участники абсолютно равны и мнение каждого, к примеру, о том, как толковать Библию, принимается во внимание. Ни один верующий не пользуется привилегиями в сравнении с остальными. Несмотря на их малочисленность, их можно встретить в деревне Ульяновка в Кахетии или в Тбилиси, хотя и они достаточно ассимилировались. Староверы опровергали реформу Православной Церкви, проведенную патриархом Никоном в 1650 году, они проповедовали сохранение

православия в первоначальном виде, который считали единственно верным. Они не считали Православную Церковь после Никона истинной православной церковью. Не смотря на всё это, информация об их жизни в Грузии крайне скудна, и считается, что на данный момент они почти полностью ассимилировались.

Во времена царизма русский язык пользовался особым положением и с периода 1860-ых годов был внесен в школьную программу по всей Российской Империи. Значение русского языка возросло после аннексии Грузии Советским Союзом в 1921 году. За аннексией последовал период русификации, когда русский язык распространился во всех сферах общественной жизни. Русский стал языком элиты и, соответственно, не только всем приходилось его учить, но так же считалось, что тот, кто в совершенстве владеет этим языком, относится к общественной прослойке, имеющей наиболее высокий статус. Вместе с этим, национальные меньшинства, проживающие в Грузии, приняли русский язык в качестве «лингва франка», вследствие чего грузинский отодвинулся на второе место. После обретения Грузией независимости русский язык утратил ведущую роль, но до сих пор является коммуникационным языком для некоторых меньшинств, еще недостаточно владеющих грузинским языком.

Русские, проживающие в Грузии, внесли свой вклад в развитие науки, культуры, производства и других сфер жизни. В девятнадцатом веке Грузия привлекала многих писателей и ученых, и они внесли важный вклад в культуру страны. К примеру, Лев Толстой, Александр Пушкин и Александр Грибоедов посетили Грузию наряду с многими выдающимися русскими политиками, и все они были восхищены культурой и природой Грузии.

На сегодняшний день русская культурная жизнь вновь актуальна в Грузии благодаря работе некоторых общественных организаций, а так же благодаря непосредственному участию российского посольства в Грузии и правительства Российской Федерации, которые финансируют такие активности, как летние школы для русских детей, проживающих в Грузии и образовательные обменные программы. Вместе с тем, функционирует «Центр русского языка и культуры», культурная неправительственная организация духовоборов, расположенная в Дманиси, которая получает финансовую поддержку из Канады, где находится сильная община духовоборов.

С Грузией тесно связаны выдающие русские деятели:

- Александр Грибоедов (1795-1829) – писатель и дипломат, похоронен в Тбилиси;
- Владимир Маяковский (1893-1930) – поэт и драматург;
- Дмитрий Ермаков (1846-1916) – фотограф;
- Григорий Гагарин (1810-1893) и Никанор Чернецов (1805-1879) – художники;
- Николай Северов (1887-1957), Корней Татищев (1868-?) и Алексей Щусев (1873-1949) – архитекторы.

HISTORY AND CULTURE OF THE RUSSIAN MINORITY IN GEORGIA

The long-standing Russian-Georgian relationship stretches back to the twelfth century, when arranged marriages among nobles started to take place. However, the relationship was enhanced in 1185 through the marriage of Queen Tamar and George the Rus' (Yury Bogolyubsky, known as 'Giorgi the Russian'). This marriage did not last long, and two years later, Queen Tamar got it annulled. It was not until the fifteenth century that Georgian principalities sought an ally in Russia against the southern and also northern Muslim front (Persia and the Ottoman Empire in the south, and Dagestani tribes in the north), against which the Georgian kings were often fighting. Orthodox Russia therefore became the natural ally of Georgian Orthodox kings. This led to Russian military deployment in Georgia in the sixteenth century, sent by Ivan IV 'the Terrible' in order to help the Kakhetian Kingdom against the Persians. Relations became tense due to the different Persian Shahs and for some time Russia was unable to provide military help to Georgia.

This was only the beginning of what was to become a period of great military cooperation. In the eighteenth century, King Erekle II sought an alliance with Russia to fight southern invaders and to develop relations with European countries as potential Christian allies against the Muslims. As a result, in April 1770, Catherine II sent troops to Georgia to help them fight the Turks. However, due to the tense relations between Erekle II and the General leading the Russian troops, the Georgian soldiers were abandoned to their own fate.

The dense settlement of Russians in Georgia started in the 19th century when the Kingdom of Kartli and Kakheti was abolished and subsequently annexed by Tsar Alexander. He then decided to send a wave of colons (mostly Russian military) as a way of creating Russian 'military colonies', which meant that after 1837 many Russians were settled on the Black Sea Coast. After finishing their military service, many of them remained in Georgia on plots of land assigned to them close to their military base, often taking their families with them. The abolition of serfdom that took place in Russia in 1861 allowed many Russian peasants to move to the South Caucasus, further motivated by famine in Russia. New Tsarist policies concerning the homogenisation of the population led to further resettlement of East Slavs across the Caucasus, especially of Russians. As a consequence, in around 1890,

many Russian settlements were established in the area, in particular in strategic points such as near to railway lines. The number of Russians in Georgia increased at a very high speed, reaching 5% of the total population by 1897.

Russians were also resettled in Georgia as a punishment to those religious dissenters who refused to accept Orthodoxy, which became sacred to the Tsarist rule. Thus, through a decree issued in 1830, three different groups of dissenters started their migration to the South Caucasus. The first one of these groups were the Dukhobors, who settled in today's Javakheti and Kvemo Kartli regions. Nevertheless, many actually left for Canada after they were forcibly exiled following a period of persecution. The second group were the Molokans, who went in smaller groups to Kakheti and Kvemo Kartli. Finally, the third group were the Old Believers (Starovery), who mostly went to the Kutaisi area, although there is less information available on them.

During Soviet times, Georgia saw a very high increase in its Russian population, rising from 96,085 in 1926 to 308,684 in 1939. Since Russians were the predominant group in the Soviet Union, their culture and traditions were preserved without problem, especially the Russian language, which was the lingua franca. Russian religious dissenters voluntarily contributed to the Soviet project and were therefore granted a number of freedoms, which enabled them to preserve their culture and traditions more easily than other groups. Their incorporation into kolkhozes was nevertheless inevitable, but their good performance made the authorities happy. Dukhobors were, nevertheless, more successful at maintaining their traditions than the Molokans.

With the rise of Georgian nationalism in the 1980s, many Russians decided to go back to Russia, a tendency that continued after the fall of the Soviet Union, Georgia's independence, and the Abkhaz and Ossetian wars in the early 1990s. As a result of these migration waves, around 75% of the Russian population in Georgia left the country between 1989 and 2002. At present, half of the Russian population in Georgia lives in Tbilisi, although others can be found in other big cities, while only about a third reside in rural areas.

Russian religious dissenters have been rapidly assimilating into the larger Russian communities, especially under Soviet rule. There are very few villages in Georgia where they live and their cultural particularities are slowly disappearing. Russians in general are Christian Orthodox and have several Russian churches, which depend on the Georgian Orthodox Church. The Dukhobors, however, appeared in opposition to the Orthodox Church. Their denomination means 'Spirit Wrestlers' and their main belief is that God lives in every single person, providing them with guidance through life, which is led by strongly pacifist beliefs. They have a strong

oral tradition in the form of psalms and hymns; hence the bible is not their source of faith. The main challenges faced by the Dukhobors at present are the high levels of assimilation and an aging population. The main settlement of the Dukhobors is the Javakheti region (mostly in Gorelovka village); although some more assimilated community members can be found in Kvemo Kartli. The Molokans emerged from the Dukhobor sect. The name means 'milk drinker' and it was given to them because people belonging to this sect used to drink milk during fasts. One of main characteristics of this sect is the fact that all believers are considered as equals and that everyone's opinion on how to interpret, for example, the Bible is heard and taken into account. No member has the authority over the rest. Even though few in numbers, they can be found in the village of Ulyanovka in Kakheti and in Tbilisi, although they are also heavily assimilated. The Old Believers appeared in opposition to the Nikonian reform of the Orthodox Church in the 1650s and they preached for the preservation of the old form of orthodoxy, which they consider to be the only one. They consider the post-Nikonian Orthodox Church to be not really Orthodox. Nevertheless, there is little if any information and they are considered almost completely assimilated.

In Tsarist times, Russian was a prominent language and as of the 1860s it was introduced as a subject in all schools throughout the Empire. This prominence of the Russian language became even stronger after the 1921 annexation of Georgia by the Soviet Union. This led to the beginning of a period of Russification, during which the use of Russian was extended to all spheres of public life. Russian was now the elite language and therefore not only did everyone have to speak it, but those who mastered it were seen as belonging to a group with a higher status in society. In addition, other minorities in Georgia also adopted Russian as the lingua franca, thus relegating the Georgian language to a secondary role. Since the independence of Georgia, this leading role of the Russian language is no longer relevant, but it is still today the language of communication with many minorities who are still not fluent in Georgian.

The Russians living in Georgia have contributed to the development of science, culture, industry and other fields. In the nineteenth century, Georgia attracted many Russian writers and scholars, which had a great impact on the development of Georgia's cultural life. For example, Lev Tolstoy, Alexander Pushkin and Alexander Griboyedov came to Georgia, as did many Russian politicians, all fascinated by its culture and landscapes.

At present, Russian cultural life in Georgia is still relevant thanks to the work of some civil society organisations, the Russian Embassy in Georgia and the direct involvement of the government of the Russian Federation, which funds activities such as summer camps for Russian children from Georgia, and educational ex-

changes. There is also the 'Centre for Russian Language and Culture', a Dukhobor cultural NGO located in Dmanisi, which also receives funds from Canada, where there is a vibrant Dukhobor community.

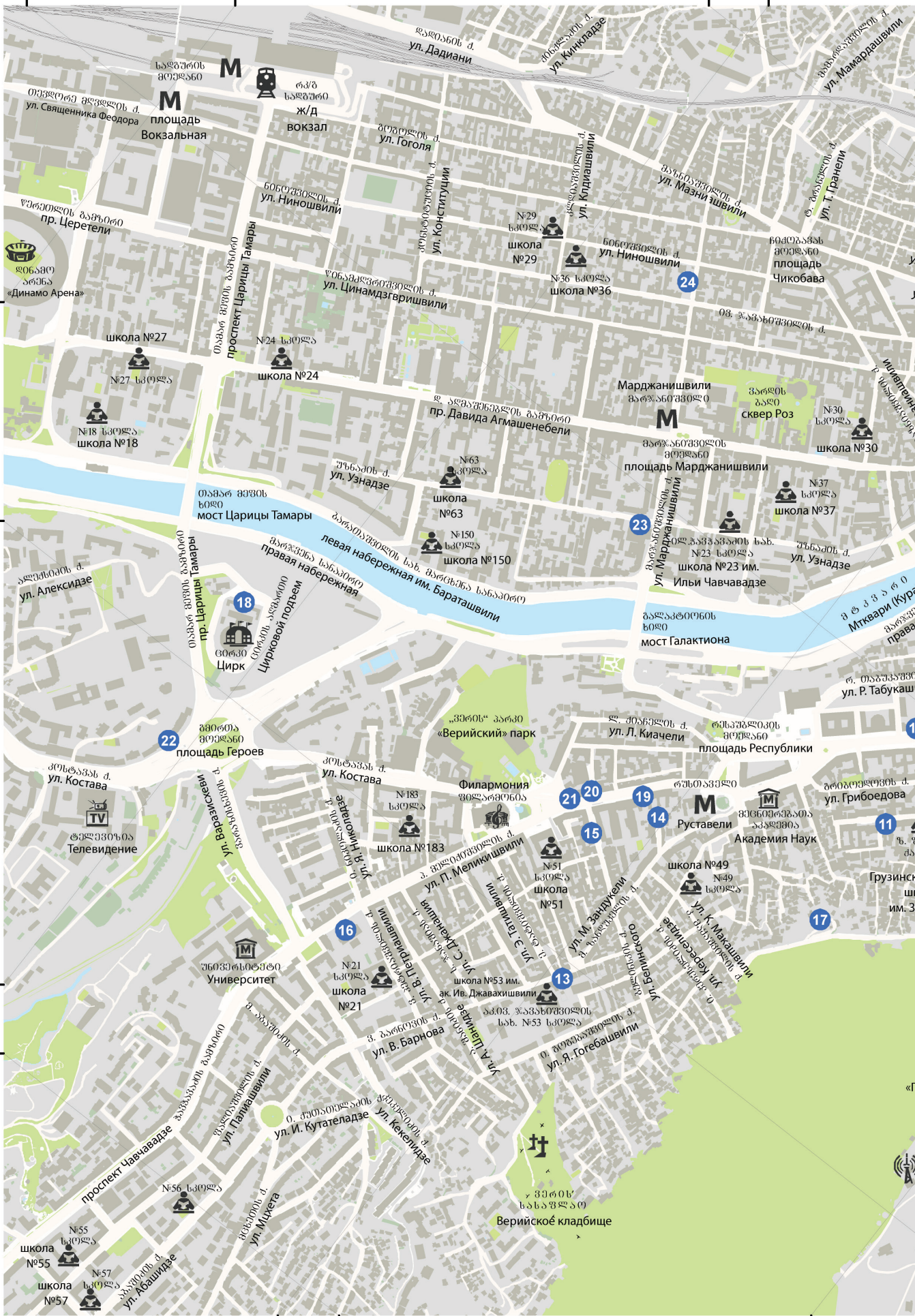
Distinguished Russians in Georgia:

- Aleksander Griboyedov (1795-1829) – writer and diplomat, buried in Tbilisi;
- Vladimir Mayakovsky (1893-1930) – poet and playwright;
- Dimitri Ermakov (1846-1916) – photographer;
- Grigol Gagarin (1810-1893) and Nikanor Chernetsov (1805-1879) – artists;
- Nikolai Severov (1887-1957), Korneli Tatishchev (1868-?) and Alexey Shchusev (1873-1949) – architects.

483000

4619000

484000 4618000

4619000

482000

4618000

481000

4617000 481000

4616000

4617000

485000

4616000

485000

4615000

484000

482000

4615000

483000

1:10,500

თბილისი | ТБИЛИСИ | TBILISI

- 1 **თავისუფლების მოედანი, საკრებულოს შენობა.** ქალაქის ყოფილი სათათბიროსა და გამგეობის შენობის რეკონსტრუქცია განხორციელდა 1882-1886 წელს. შიდა გეგმარება ეკუთვნის წარმოშობით რუს არქიტექტორს, ალექსანდრე ოზეროვს, ხოლო, საფასადაე გაფორმება გერმანელი არქიტექტორის, პაულ შტერნისაა. სტილისტურად, შენობა ფსევდო-მაგრულ ყაიდაზე ნაგები და XIX საუკუნის ერთ-ერთ გამორჩეულ არქიტექტურულ ნიმუშს წარმოადგენს, რომელსაც მნიშვნელოვანი როლი აკისრია განაშენიანებაში. | **Площадь свободы, здание городского собрания.** Здание бывшего городского совета и правления было отреставрировано в 1882-1886 годах. Внутренний проект принадлежит архитектору Александру Озерову, по

происхождению русскому, а оформление фасада принадлежит немецкому архитектору Паулю Штерну. В стилистическом плане здание построено в псевдо-мавританской манере, представляет собой значительный образец архитектуры XIX века, сыгравший важную роль в застройке города. | **Freedom Square, Tbilisi City Council Building.** The reconstruction of the former City Board and Advisory building was carried out between 1882 and 1886. The interior was designed by Alexander Ozerov, an architect of Russian origin, while the exterior facing was designed by German architect, Paul Stern. Stylistically, the building was constructed in a pseudo-Moresque style, and is one of the most prominent examples.

- 2 **ლადო ასათიანის ქ. #13, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა დაპროექტებულია 1897 წელს, რუსი არქიტექტორის იოსებ გარიცელოვის მიერ. შენობა ეკუთვნოდა წარმოშობით სომეხ ივანე შალიმოვს. ნაგებობის საფასადო კომპოზიცია ეკლექტურია – ფსევდო-რენესანსული და ბაროკალური ელემენტებით. საინტერესოა სადარბაზოს ინტერიერის მოხატული კედლები, ქერუბიმების გამოსახულებებით. | **Ул. Ладო Асатиани, жилой дом №13.** Здание спроектировано в 1897 году русским архитектором Иосифом Гарицеловым. Здание принадлежало армянину Ивану Шалимову. Фасадная композиция

строения эклектична – содержит псевдо-ренессансные и барочные элементы. Особый интерес представляют расписные стены интерьера подъезда с изображениями херувимов. | **13 Lado Asatiani St., Residential House.** The house was designed in 1897 by Russian architect, Joseph Garitselov. The building belonged to Ivan Shalimov. The façade composition of the building is eclectic, with elements of pseudo-Renaissance and Baroque architecture. The painted walls of the entrance interior, with its depiction of a cherubim, are of interest.

3

ლადო ასათიანის ქ. #18, საცხოვრებელი სახლი. შენობა დაპროექტებულია 1897 წელს ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, კორნელი ტატიშჩევის მიერ. შენობა სტილისტურად ისლამური ხუროთმოძღვრების ერთგვარი სტილიზაციაა. თავისი მხატვრულ-არქიტექტურული სახით დიდწილად განსაზღვრავს მიმდებარე განაშენიანების ხასიათს. შენობა თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთი გამორჩეული ნიმუშია. | **Ул. Ладосатиани, жилой дом №18.** Здание спроектировано в 1897 году местным архитектором русского происхождения, Корнеем Татищевым. По стилю здание представляет собой некую стилизацию исламского зодчества. Своим художественно-архитектурным обликом здание оказывает значительное влияние на близлежащие постройки. Оно является одним из выдающихся образцов тбилисской архитектуры. | **18 Lado Asatiani St., Residential House.** The house was designed in 1897 by local Russian architect, Korneli Tatishchev. Stylistically, the building consists of certain elements of Islamic architecture. Owing to its artistic architectural style, the building essentially determines the character of the development of the adjacent area. The building is one of the most spectacular examples of Tbilisi architecture.

- 4 **ლადო ასათიანის ქ. #28, სკოლა.** შენობა აგებულია 1905 წელს, სავარაუდოდ თბილისში მოღვაწე რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. შენობა აიგო, როგორც კეთილშობილ ქალთა პანსიონი. მოგვიანებით, მას ქალთა გიმნაზია დაერქვა. პანსიონის დამკვეთი გახლდათ იმ პერიოდში ცნობილი მეღვინე, ვაჭარი მიხეილ ანანოვი. ფსევდო-გოთურ სტილში ნაგები შენობა თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთ ბრწყინვალე მაგალითს წარმოადგენს. | **Ул. Ладო Асатиани, дом №28, школа.** Здание спроектировано в 1905 году, предположительно, русским

архитектором, работавшим в Тбилиси, Александром Озеровым. Здание было задумано как пансион для благородных девиц. Позднее он стал зваться женской гимназией. Заказчиком здания пансиона был известный в своё время винодел, купец Михаил Ананов. Это здание, выполненное в псевдо-готическом стиле является блестящим образцом тбилисской архитектуры. | **28 Lado Asatiani St., School.** The building was commissioned by a popular merchant of that time named Mikhail Ananov, and was probably constructed by Alexander Ozerov, a Russian architect living in Tbilisi. It was built as the school boarding house for noble women. Later, it became a Women's gymnasium. The building, which is of a pseudo-Gothic style, represents one of the most excellent examples of Tbilisi architecture.

- 5 **გერონტი ქიქოძის ქ. #6, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა აგებულია 1906 წელს, თბილისელი რუსი არქიტექტორის ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. | **Ул. Геронтия Кикодзе, жилое дом № 6.** Построен в 1906 году русским архитектором Александром Озеровым, проживавшим в Тбилиси. | **6 Geronti Kikodze St., Residential House.** The house was built by Alexander Ozerov, a Russian architect from Tbilisi.

6

ალექსანდრე პუშკინის ქ. #10, საცხოვრებელი სახლი. შენობა დაპროექტებულია 1910 წელს, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. თავდაპირველად, შენობა აიგო, როგორც საქალაქო საავადმყოფო. მოგვიანებით, მასში განთავსდა პოლიკლინიკა. სტილისტურად, შენობა ეკლექტურია, ფსევდო-გოთური და მოდერნული ელემენტებით. ნაგებობა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მიმდებარე განაშენიანებაში. | **Ул. Александра Пушкина, жилой дом №10.** Здание спроектировано в 1910 году русским архитектором, жившим в Тбилиси, Александром Озеровым. Первоначально оно предназначалось для городского госпиталя. Позднее в нем расположилась поликлиника. По стилю здание эклектично, содержит элементы псевдо-готики и модерна. Оно играет важную роль в застройке ближайших улиц. | **10 Alexander Pushkin St., Residential House.** The house was designed in 1910 by Alexander Ozerov, a local architect of Russian origin. Originally, it was built to be used as a city hospital. Later, a polyclinic was set up there. Stylistically, the building is eclectic, with pseudo-Gothic and Modern elements applied. The building continues to play a special role in the development of the adjoining urban area.

7

რუსთაველის გამზირი #3, სიმონ ჯანაშიას სახელობის საქართველოს მუზეუმი. ამჟამინდელი მუზეუმის შენობა აგებულია 1874 წელს ადგილობრივი გერმანელი არქიტექტორის ალბერტ ზალცმანის მიერ დაპროექტებული, ქალთა გიმნაზიის ადგილას. შენობის რეკონსტრუქცია 1913-1929 წლებში თბილისში დაბადებულ, წარმოშობით რუს არქიტექტორებს, მიხეილ ნეპრინცევსა (1877-1962) და ნიკოლოზ სევეროვს (1887-1957) ეკუთვნით. შენობა იმ დროის ქართული არქიტექტურის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს. მუზეუმში საქართველოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ისტორიის მუზეუმია. | **Проспект Руставели №3, Грузинский Музей им. Симона Джанашия.** Нынешнее здание музея построено в 1874 году на месте женской гимназии, спроектированной местным немецким архитектором Альбертом Зальцманом. Реконструкция здания осуществлена в 1913-1929 годы архитекторами русского происхождения, родившимися в Тбилиси – Михаилом Непринцевым (1877-1962) и Николаем Северовым (1887-1957). Здание представляет собой один из наилучших образцов грузинской архитектуры того времени. В нем расположен один из наиболее важных исторических музеев Грузии. | **3 Rustaveli Ave., The Simon Janashia Museum of Georgia.** The current building stands on the place of the former girl's college, which was designed by local German architect, Albert Salzman. The building was rebuilt between 1913 and 1929 by Mikhail Neprintsev (1877-1962) and Nicholas Severov (Nordman) (1887-1957), Russian architects born in Tbilisi, utilizing elements of medieval Georgian décor. The State Museum is one of the most important history museums in Georgia.

- 8 შოთა რუსთაველის გამზ. #4, ალექსანდრე გრიბოედოვის სახელობის რუსული დრამატული თეატრი. თეატრი დაარსდა თბილისში 1932 წელს. 1935 წელს თეატრს მიენიჭა გამორჩენილი რუსი პოეტის ალექსანდრე გრიბოედოვის სახელი. | **Проспект Руставели №4, Русский Драматический Театр имени Александра Грибоедова.** Театр был основан в Тбилиси в 1932 году. В 1935 году театр был назван в честь выдающегося русского поэта и драматурга Александра Грибоедова. | **4 Shota Rustaveli Ave., Alexander Griboedov Russian Drama Theatre.** The theatre was founded in 1932. In 1935, it was renamed after famous Russian poet, Alexander Griboedov.

- 9 შოთა რუსთაველის გამზ. #17, შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრი. შოთა რუსთაველის სახელობის აკადემიური თეატრის სამსართულიანი შენობა 1898-1901 წლებში აშენდა 1887 წელს დაარსებული, სპარტისტო საზოგადოებისათვის პირველი გილდიის ვაჭარ, ისაია პითოევის ინიციატივით. ამ ნაგებობის ავტორები არიან თბილისში მოღვაწე არქიტექტორები, რუსი კორნელი ტატიშჩევი და პოლონელი ალექსანდრე შიმკევიჩი. შენობის ფასადის მხატვრული გადაწყვეტა ბაროკოსა და როკოკოს სტილთა გამოძახილია, რაც მდიდარ დეკორატიულ გაფორმებაში ვლინდება. XX საუკუნის 10-20-იან წლებში შენობის სარდაფში მოწყობილი კაფე „ქიმერიონი“ პოეტთა, მწერალთა და მხატვართა თავშეყრის ადგილი იყო და მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა XX საუკუნის დასაწყისის მხატვრულ ცხოვრებაში. 1919 წელს კაფე ცნობილმა მხატვრებმა, ლადო გუდიაშვილმა, დავით კაკაბაძემ, კირილე ზდანევიჩმა და სიმონ სუდეიკინმა მოხატეს. | **Проспект Руставели №17, Государственный Драматический Театр имени Шоты Руставели.** Трехэтажное здание Академического Театра имени Шоты Рустаели было построено в 1898-1901 годах по инициативе купца первой гильдии

Исаии Питоева для артистического Общества, основанного в 1887 году. Создателями этого здания являются архитекторы, работавшие в Тбилиси, русский Корней Татищев и поляк Александр Шимкевич. Художественный замысел включает в себя отголоски стилей барокко и рококо, что выразилось в богатом декоративном оформлении. В 10-20-ые годы XX века в подвале здания работало кафе «Кимериони», в котором собирались поэты, писатели и художники. Оно сыграло важную роль в развитии творческой жизни того периода. В 1919 году стены кафе украсили своими рисунками известные художники: Ладос Гудиашвили, Давид Какабадзе, Кирилл Зданевич и Семен Судейкин. | **17 Shota Rustaveli Ave., Shota Rustaveli State Drama Theatre.** The three-storey Shota Rustaveli State Academic Theatre was built between 1898 and 1901 for the Society of Artists. It had first been conceived in 1887 by Isaiah Pitoev, a merchant

of the first Guild. The designers were two Tbilisi-based architects; Korneli Tatishchev and Aleksander Szymkiewicz. The artistic appeal of the façade is that it uses Baroque and Rococo styles, reflected in the rich decoration. The café “Kimerioni”, established in the basement during the 1910s and 1920s became a gathering place for poets, writers and artists, and played a significant role in the artistic life of Tbilisi during the early part of the 20th century. The café was painted by famous artists, Lado Gudishvili, David Kakabadze, Kirile Zdanevich and Simon Sudeikin.

10

შოთა რუსთაველის გამზ. #27, ყოფილი მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტი. ამჟამინდელი სასტუმრო „ბოლტმორის“, თბილისის ყოფილი ცენტრალური სატელეფონო სადგურის და ტელეგრაფის, იგივე „იმელის“ და მანამდე მარქსიზმ-ლენინიზმის ინსტიტუტი რუსი არქიტექტორის, ალექსეი შჩუსევის პროექტით 1933-1938 წწ-ში აშენდა. მშენებლობას ასევე რუსი არქიტექტორი, ნიკოლოზ სევეროვი უძღვებოდა. აღნიშნული ნაწარმოებით, ავტორმა არქიტექტურაში კლასიკური და ეროვნული მემკვიდრეობისა თუ კომპოზიციური ხერხების ერთგვარი სინთეზი წარმოადგინა, რის გამოც, ნაგებობა თბილისის საბჭოთა პერიოდის არქიტექტურის ერთ-ერთ, მნიშვნელოვან ნიმუშად იქცა. ფასადზე გამოყენებულია ქართველი მოქანდაკეების იაკობ ნიკოლაძისა და თამარ აბაკელიას რელიეფები. შჩუსევს, შენობის აგებისთვის, 1941 წელს სსრკ სახელმწიფო პრემია მიენიჭა. | **Проспект Руставели №27, бывший Институт Марксизма-Ленинизма.** Здание нынешней гостиницы «Болтмор», бывшая центральная телефонная и телеграфная станция, а еще раньше – «ИМЕЛ», то есть Институт Марксизма-Ленинизма, было построено в 1933-1938 гг. по проекту русского архитектора Алексея Щусева. Строительством руководил так же русский архитектор Николай Северов. В данном произведении автор осуществил некий синтез классической и национальной архитектурных традиций и композиционных средств, вследствие чего здание стало значительным образцом тбилисской архитектуры советского периода. На фасаде использованы рельефы, выполненные грузинскими скульпторами Яковом Николадзе и Тamar Абакелия. В 1941 году за постройку этого здания Щусев получил Государственную Премию СССР. | **27 Shota Rustaveli Ave., Former Institute of Marx-Engels-Lenin.** The current building of the Biltmore Hotel, former Tbilisi Central Telephone and Telegraph building “IMELI”, and before that the Institute of Marxism-Leninism, was constructed between 1933 and 1938. Designed by Russian architect, Alexey Shchusev, the construction was supervised by Nikoloz Severov, another Russian architect. Making fine use of art, the architect embellished a certain synthesis between classical and national heritage, and used various compositional architectural means. As a result, the building became one of the most prominent examples of the architecture of the Soviet era in Tbilisi. The façade used reliefs by Georgian Sculptors, Iakob Nikoladze and Tamar Abakelia. For the design of this building, Alexey Shchusev was given the 1941 National Award of the Soviet Union.

11

თამარ აბაკელიას ქ. #1, საცხოვრებელი სახლი. შენობა სავარაუდოდ აგებულია თბილისში დაბადებული რუსი არქიტექტორის, მიხაილ ნეპრინცევის (1877-1962) მიერ. სტილისტური თვალსაზრისით, შენობის ფასადი მოდერნული ყაიდისაა და

თბილისური მოდერნის ერთ-ერთ, საინტერესო ნიმუშს წარმოადგენს. | **Ул. Тамары Абакелия, жилой дом №1.** Предположительно, здание было построено русским архитектором, родившимся в Грузии, Михаилом Непринцевым (1877-1962). По стилю фасад здания близок к модерну и представляет собой весьма интересный образец тбилисского модерна. | **1 Tamar Abakelia St., Residential House.** The house was probably built by Tbilisi-born Russian architect, Mikhail Neprintsev (1877-1962). Stylistically, the building's façade is built in the Modern style, representing one of the most interesting examples of Tbilisi Modern-style architecture.

12

ლადო გუდიაშვილის ქ. #5, საქართველოს პარლამენტის ილია ჭავჭავაძის სახელობის ეროვნული ბიბლიოთეკა. ყოფილი სათავადაზნაურო, საადგილმამულო ბანკი, ანუ ქართული ბანკი, ამჟამად კი საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის პირველი კორპუსი 1913-1916 წლებში აშენდა. 1912 წელს გამართულ კონკურსში, რომელშიც არაერთი არქიტექტორი იღებდა მონაწილეობას, პირველი პრემია რუსი და პოლონელი, ანატოლი კალიგინისა და ჰეინრიხ ჰრინგესკის პროექტს ხვდა წილად. სტილისტურად შენობა ქართული ხუროთმოძღვრული ფორმების ერთგვარ

სტილიზაციას წარმოადგენს, რამაც XX საუკუნის საბჭოთა პერიოდის არქიტექტურაში გარკვეული ადგილი დაიკავა. საინტერესოა შენობის ფასადთა დეკორატიული ნაძერწობა, რომელიც ხუროთმოძღვრული ძეგლის ოსტატების, ძმები აგლაძეებს მიერ არის შესრულებული. | **Ул. Ладო Гудиашвили №5, Национальная Библиотека Парламента Грузии им. Ильи Чавчавадзе.** Бывший дворянский земельно-поместный

банк, то есть грузинский банк, ныне – первый корпус Национальной Библиотеки Парламента Грузии был построен в годы с 1913 по 1916. На конкурсе, объявленном в 1912 году, в котором приняло участие множество архитекторов, первая премия была присуждена совместному проекту русского архитектора Анатолия Калигина и польского архитектора Генриха Гриневского. Здание представляет собой своеобразную стилизацию грузинских архитектурных форм, что сыграло важную роль в архитектуре XX века. Интересна декоративная лепка фасадов здания, выполненная мастерами архитектурной скульптуры братьями Агладзе. | **5 Lado Gudiashvili St., Ilia Chavchavadze National Parliamentary Library of Georgia.** The former Homestead Bank of Nobility, now the Georgian Bank, building #1 of the National Parliamentary Library of Georgia was built between 1913 and 1916. Many architects had taken part in a contest held in 1912, and first prize was awarded to Russian architect, Anatoli Kaligin, and Polish architect, Heinrich Hrinevsky. Stylistically, the building represents a certain kind of stylization of various Georgian architectural forms, which had become very popular in 20th-century Soviet architecture. The decorative carvings of the building's façades are of the greatest interest, created by the masters of architectural sculpture – the Agladze Brothers.

- 13** **გასილ ბარნოვის ქ. #46, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა აგებულია XX საუკუნის დასაწყისში, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. შენობა ეკლექტურია, გამოყენებულია მოდერნული ელემენტები. | **Ул. Василия Барнова, жилой дом №46.** Здание построено в начале XX века местным русским

архитектором Александром Озеровым. Оно эклектично, при постройке использованы элементы модерна. | **46 Vasil Barnov St., Residential House.** The house was built at the beginning of the 20th century by local Russian architect, Alexander Ozerov. The building is eclectic, and uses elements of Modern-style architecture.

- 14** **დავით თორაძის ჩიხი #3, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა აგებულია XX საუკუნის დასაწყისში, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. მიწა, შენობის ასაშენებლად, მიხეილ არამიანცმა შეიძინა და აქ ეზოიანი სახლის აშენება გადაწყვიტა, რომელიც ევგენი შხიანცს მიუძღვნა. არამიანცი საგანგებოდ ბრუნავდა ებოს მორთვაზე და პარიზშიც შეუკვეთა სკულპტურა – „ირემი“. ნაგებობა მოდერნის ყაიდისაა. ასევე, გამოყენებულია ტრადიციული, თბილისური ელემენტებიც. | **Тупик Давида Торадзе, жилой дом №3.** Здание построено в начале

XX века местным русским архитектором Александром Озеровым. Участок для постройки приобрел Михаил Арамянц, собиравшийся построить на этом месте дом с двором и посвятить его Евгению Шхьянцу. Арамянц особо позаботился об оформлении двора и с этой целью заказал в Париже скульптуру «Олень». Строение выполнено в манере модерна. Так же использованы традиционные тбилисские элементы. | **3 David Toradze Deadlock, Residential House.**

The house was built in at the beginning of the 20th century by local Russian architect, Alexander Ozerov. The land was purchased by Mikael Aramyants, where he had decided to build a house with a courtyard, and dedicate it to Evgeni Shkhyants. Aramiants made special efforts to decorate the courtyard and even ordered a statue of a “Deer” from Paris. The building uses Modern-style architecture, and also includes traditional Tbilisi elements.

- 15** **თამარ ჭოველიძის ქ. #7, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა აგებულია XX საუკუნის დასაწყისში, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. სტილისტურად, შენობა მოდერნულია და თბილისური არქიტექტურის ერთ-ერთ საინტერესო ნიმუშს წარმოადგენს. | **Ул. Тамары Човелидзе, жилой дом №7.** Здание

построено в начале XX века местным русским архитектором Александром Озеровым. По стилю здание относится к модерну и представляет собой интересный образец тбилисской архитектуры. | **7 Tamar Chovelidze St., Residential House.** The house was built at the beginning of the 20th century by local Russian architect, Alexander Ozerov. Stylistically, the building uses Modern-style architecture, representing one of the most interesting examples of Tbilisi architecture.

- 16** **გასილ პეტრიაშვილის ქ. #1, ღვინის ქარხანა.** ყოფილი საუფლისწულო უწყების ღვინის სარდაფი აგებულია 1896 წელს, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. მას სპეციალური განათლება ჰქონდა მიღებული ოდესაში და შესწავლილი ჰქონდა სარდაფების მშენებლობის ტექნოლოგია. სწორედ

ამ პერიციპით აიგო ღვინის ქარხნის სარდაფები წინანდალსა და თბილისში, სადაც ტემპერატურა, წლის ნებისმიერ დროს, თოთხმეტი გრადუსია. სტილისტურად, შენობა ეკლექტურია. გამოყენებულია როგორც ტრადიციული ქართული, ასევე, დასავლეთი ევროპის არქიტექტურული მოტივები. | **Ул. Василия Петриашвили №1, винная фабрика.** Бывший винный погреб великокняжеского ведомства выстроен в 1896 году местным русским архитектором Александром Озеровым. Он получил специальное образование в Одессе, где обучался технологии постройки погребов. Именно по этому принципу в Цинандали и в Тбилиси были построены винные погреба, в которых в любое время года сохранялась температура в 14 градусов. По стилю здание эклектично. Используются как традиционные грузинские, так и западноевропейские архитектурные мотивы. | **1 Vasil Petriashvili St., Winery.** This former Prince's wine cellar was built in 1896 by local Russian architect, Alexander Ozerov. Ozerov was educated in Odessa and specialized in the technology of building cellars. The cellars at the factories in the Tsinandali and Tbilisi wineries were built according to these principles, which ensured that cellar temperatures were strictly 14 degrees all year round. Stylistically, the building is eclectic, using both traditional Georgian and Western European architectural motifs.

- 17 სოლომონ ზალდასტანიშვილის ქ. 36, წმინდა მიხეილ ტვერელის სახელობის ეკლესია.** ეკლესიის მშენებლობის ინიციატორი რუსეთის დიდი მთავარი მიხეილ რომანოვი იყო. მან ისურვა თავისი მფარველი წმინდანის, მიხეილ ტვერელის სახელობის ეკლესიის აშენება თბილისში. რუსული ეკლესია 1911-1913 წლებში გერმანელი არქიტექტორის იოჰან დიცმანის პროექტით აიგო. ეკლესიის მთავარი სიწმინდე მიხეილ ტვერელის ლუსკუმია, რომელშიც ტვერის ლავრიდან ჩამოსვენებული წმინ-

დანის ნაწილები ინახება. | **Ул. Соломона Залдастанишвили №36, церковь святого Михаила Тверского.** Инициатором возведения церкви являлся российский великий князь Михаил Романов. Он пожелал построить в Тбилиси церковь, посвященную его покровителю святому Михаилу Тверскому. Русская церковь была воздвигнута в 1911-1913 годы по проекту немецкого архитектора Йохана Децмана. Главной святыней церкви стала рака святого Михаила Тверского, в которой покоятся привезенные из Тверской Лавры мощи святого. | **36 Solomon Zaldastanishvili St. Saint Mikheil Tvereli (Tverskoy) Church.** The Russian Church was constructed between 1911 and 1913, designed by German architect, Johann Dizmann, at the initiative of the Great Russian Tsar , Mikheil Romanov. Romanov wished to build a church named after his patron saint, Mikheil Tvereli (Tverskoy). The main shrine on the church is the Reliquary of Saint Mikheil, which contains relics of the Holy Martyr.

18

ცირკის აღმართი #1, ცირკი. სახელმწიფო ცირკის შენობა აგებულია 1936-1940 წწ-ში, რუსი და ქართველი არქიტექტორების, ნიკოლაი ნეპრინცევის, ვახტანგ ურუშაძისა და სტეფან სატუნცის თანამშრომლობით. საინტერესოა შენობის ადგილმდებარეობა, ის ბორცვზე დგას, რომელსაც ჰარმონიულად ერგება ნაგებობის ფორმა. ცირკის ასაგებად გამოყენებულ იქნა იმ პერიოდისათვის ნოვატორული, გაბედული საინჟინრო კონსტრუქციები. | **Цирковой подъем №1, Цирк.** Здание Государственного Цирка было построено в 1936-1940 годах совместными усилиями русских и грузинских архитекторов Николая Непринцева, Вахтанга Урушадзе и Степана Сатунца. Интересно

расположение здания: оно стоит на вершине холма и гармонично вписывается в местность своей формой. Для постройки цирка были использованы смелые, новаторские для того времени инженерные конструкции. | **1 Circus Hill, The Circus.** The building of the State Circus was constructed between 1936 and 1940 through collaboration between Russian and Georgian architects – Nikolai Neprintsev, Vakhtang Urushadze and Stephan Satunts. The location of the building is interesting, as it is perched on a hill, and it harmoniously fits into the hill's shape. The innovative and bold engineering used in the construction of the building were unusual for that time.

19

მერაბ კოსტავას ქ. #12, საცხოვრებელი სახლი. დაპროექტებულია 1910 წელს, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. შენობის დეკორატიული ელემენტები დამუშავებულია სომეხი ავეტიკ ჩსმარიტანიანის მიერ. სტილისტურად, ნაგებობა ეკლექტურია, მოდერნული, რუსული და ევროპული არქიტექტურის ელემენტებით ნასაზრდოები. შენობა ე. წ. „შემოსავლიან სახლს“ წარმოადგენდა, რომლის მფლობელიც გახლდათ პირველი გილდიის ვაჭარი, მიხეილ არამიანცი. | **Ул. Мераба Костава, жилой дом №12.** Спроектирован в 1910 году местным архитектором русского происхождения Александром Озеровым. Декоративные элементы здания разработаны армянином Аветиком Чсмаританьяном. По стилю здание эклектично, оно вообрало в себя русские и европейские элементы архитектурного модерна. Здание представляло собой т. н. «доходный дом», владельцем

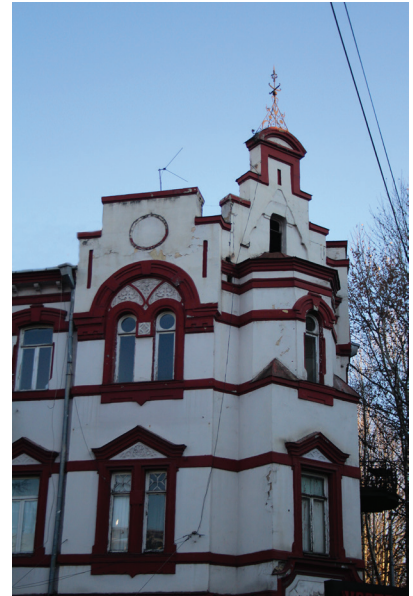
которого являлся купец первой гильдии Михаил Арамянц. | **12 Merab Kostava St., Residential House.** The house was designed in 1910 by local Russian architect, Alexander Ozerov. Some of the building's decorative elements were designed by Armenian, Avetic Chsmaritanyan. Stylistically, the building is eclectic, with elements of Russian and European architecture. The building was a so-called, "Tenement house". Its owner was Mikael Aramyants, a merchant of the first guild.

- 20 მერაბ კოსტავას ქ. #23, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა აგებულია 1910-1911 წწ-ში, ადგილობრივი რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. შენობის მეპატრონე გახლდათ პირველი გილდიის ვაჭარი, მიხეილ არამიანცი, რომელიც

ამ ქუჩაზე რამოდენიმე „შემოსავლიან სახლს“ ფლობდა. | **Ул. Мераба Костава, жилой дом №23.** Дом выстроен в 1910-1911 годы местным архитектором русского происхождения Александром Озеровым. Владельцем дома являлся купец первой гильдии Михаил Арамянц, имевший несколько «доходных домов» на этой улице. | **23 Merab Kostava St., Residential House.** The house was built between 1910 and 1911 by local Russian architect, Alexander Ozerov. The owner was Mikael Aramyants, a merchant of the first guild, who owned several "Tenement houses" in this street.

- 21 მერაბ კოსტავას ქ. #25, საცხოვრებელი სახლი.** შენობა დაპროექტებულია 1905 წელს, თბილისში მოღვაწე რუსი არქიტექტორის, ალექსანდრე ოზეროვის მიერ. დამკვეთი გახლდათ ალექსანდრე სარაჯიშვილი. სტილისტურად, შენობა ეკლექტურია. იგი ითავსებს როგორც დასავლეთ ევროპულ, ასევე ტრადიციულ, თბილისურ არქიტექტურის ელემენტებს. | **Ул. Мераба Костава, жилой дом №25.** Спроектирован

в 1905 году местным архитектором русского происхождения Александром Озеровым. Заказчиком был Александр Сараджишвили. По стилю здание эклектично, оно вобрало в себя как западноевропейские, так и традиционно тбилисские архитектурные элементы. | **25 Merab Kostava St., Residential House.** The house was commissioned by Aleksandre Sarajishvili, and designed in 1905 by Alexander Ozerov, a Russian architect living in Tbilisi. Stylistically, the building is eclectic, encompassing elements of western European architecture as well as those traditionally found in Tbilisi.

22

მერაბ კოსტავას ქ. #63, საცხოვრებელი სახლი. ე. წ. „ასბინიანი“ საცხოვრებელი სახლი დაპროექტდა 1939 წელს, საქართველოში მოღვაწე რუსი არქიტექტორების მიხეილ კალაშნიკოვისა და ნიკოლოზ სევეროვის მიერ. შენობა მდებარეობს ქალაქის ცენტრის მაგისტრალურ, საკვანძო ადგილას და თავისი მდებარეობით

არეგულირებს კიდევ განაშენიანებას. შენობის კომპოზიცია ვერტიკალისა და ჰორიზონტალური ღერძების ერთობლიობით იქმნება. გამოყენებულია თბილისური არქიტექტურული ტრადიციისათვის დამახასიათებელი, აივნების თემა. შენობა იმ პერიოდის მრავალბინიანი საცხოვრებლების მშენებლობის ერთ-ერთი პირველი, გამორჩეული მაგალითია. | **Ул. Мераба Костава, жилой дом №63.** Так называемый дом «в сто квартир» спроектирован в 1939 году русскими архитекторами Михаилом Калашниковым и Николаем Северовым. Здание расположено в магистральном

месте центральной части города и своим расположением регулирует планировку близлежащих улиц. Композиция здания состоит из единства вертикали и горизонтальных осей. Использована характерная для тбилисской архитектуры тема балконов. Здание представляет собой один из первых значительных образцов многоквартирных жилых построек того периода. | **63 Merab Kostava St., Residential House.** The so-called “Hundred Flats” dwelling house was designed in 1939 by Mikhael Kalashnikov and Nikoloz Severov, Russian architects living in Georgia. The building is located in the heart of the city centre; its very location regulates the urban development of the surrounding neighbourhood. The composition of the building is made up of several interlocking horizontal and vertical axes. Balconies, so characteristic of the architectural traditions of Tbilisi, are also being added. The building is one of the earliest outstanding examples of the construction of a block of flats from that period.

23 კოტე მარჯანიშვილის ქ. #8, კოტე მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრი. ყოფილი „სახალხო სახლი“, ამჟამინდელი კოტე მარჯანიშვილის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრის შენობა 1909 წელს, კონსტანტინე

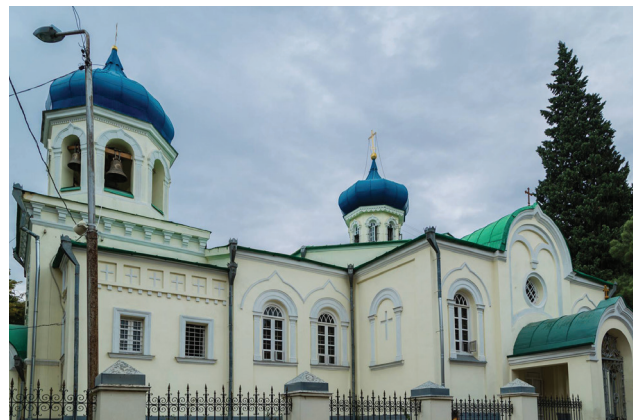

ზუბალაშვილის დაკვეთით აიგო. არქიტექტორი გახლდათ წარმოშობით პეტერბურგელი, სტეფანე სამოილის ძე კრიჩინსკი. ნაგებობა მაღალმხატვრული არქიტექტურული ღირებულებით გამოირჩევა და ერთ-ერთ, საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს თბილისსა და საქართველოში მდებარე, მოდერნის სტილის შენობებს შორის. ნაგებობას ქუჩის განაშენიანებაში დომინანტის როლი აქვს. მისი რიზალიტებითა და პარაპეტებით დანაწევრებული გუმბათებიანი ფასადი შემკულია სხვადასხვა სახის, მოდერნის სტილისათვის დამახასიათებელი დეკორით, ყვავილთა გვირგვინებითა და გირლანდებით, გიგანტური პილასტრებით, ქალის ჰორელიეფური თავებით. ასევე, ფასადის ცენტრალურ ნაწილში აღსანიშნავია სცენა, რომელშიც ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ალეგორიული ფიგურები გამოსახული. | **Ул. Котэ Марджанишвили №8, Государственный Драматический Театр имени Котэ Марджанишвили.** Бывший «Народный дом», в котором ныне располагается Государственный Драматический Театр имени Котэ Марджанишвили, был построен в 1909 году по заказу Константина Зубалашвили. Его автор – уроженец Петербурга, архитектор Степан Самойлович Кричинский. Строение отличается высокохудожественными архитектурными качествами и представляет собой один из лучших образцов архитектурного стиля модерн на территории Тбилиси в частности

и Грузии в целом. Здание играет роль доминанта в застройке данной улицы. Его сводчатый фасад, с выделяющимися ризалитами и парапетами украшен разнообразным декором в стиле модерн, цветочными венками и гирляндами, гигантскими пилястрами, горельефными женскими головами. Особого внимания заслуживает сцена, расположенная в центральной части фасада, где изображены аллегорические фигуры различных жанров искусства. | **8 Kote Marjanishvili St., Kote Marjanishvili State Drama Theatre.** This former “Community Hall” was commissioned by Constantine Zubalashvili, and built in 1909 by Stepan Samoilovich Kryczynski, an architect from St. Petersburg. The building is notable for its high artistic architectural value and represents one of the most prominent examples of Modern-style development in Tbilisi and Georgia. Its domed façade is fragmentized by risalits and parapets, each decorated with different kinds of décor characteristic of Modern-style architecture, such as garlands and wreaths, gigantic pilasters and high relief female heads. In addition to the central part of the façade, there is a scene depicting allegorical figures of different branches of art. Today, the building houses Kote Marjanishvili State Drama Theatre, and plays a dominant role in the composition of the street environment.

24

ივანე ჯავახიშვილის ქ. #69, წმიდა ალექსანდრე ნეველის სახელობის რუსული ეკლესია. ეკლესია 1864 წელს აიგო. ეკლესიის ტერიტორიაზე მდებარეობს სამლოცველო, რომელიც 1869 წელს აიგო გლამაზდინების ოჯახის მიერ. 1886 წელს აღიმართა ერთიარუსიანი სამრეკლო. 1900 წელს კი, იმპერატორ ნიკოლოზ მეორის საპატივცემულოდ, წმინდა ალექსანდრე ნეველისა და წმინდა ნიკოლოზის სახელობის ორი სატრაპეზო აიგო. 1913 წელს კი, რომანოვების დინასტიის 300 წლისთავისათვის, ეკლესიას ახალი სამრეკლო დაემატა. | **Ул. Ивана Джавахишвили №69, русская церковь святого Александра Невского.** Церковь построена в 1864 году. На территории церкви расположена молельня, построенная в 1869 году семьей Гламаздиных. 1886 году была воздвигнута одноярусная колокольня. А в 1900 году, честь Императора Николая Второго, было выстроено две трапезные – святого Александра Невского и святого Николая. В 1913 году, в честь трехсотлетия династии Романовых, к церкви была присоединена новая колокольня. | **69 Ivane Javakhishvili St. Alexander Nevsky Russian Orthodox Church.** The church was built in 1864. There is a chapel on the church territory built by the Glamazdin family in 1869. In 1886, the church bell tower was added. There are two refectories: Alexander Nevsky and St. Nicholas, which was built in 1900 in honour of Emperor Nicholas II. In 1913, a chapel was built next to the church in honour of the 300th anniversary of the Romanov dynasty.

25

ვახტანგ გორგასლის ქ. #9, ბალნეოლოგიური კურორტი. ბალნეოლოგიური კურორტის სააბაზანო შენობა აშენდა 1937 წელს, რუსი არქიტექტორების ივანე ჯიტკოვსკის, ბორის კარბინისა და მიხეილ კალაშნიკოვის მიერ. შენობა სოციალისტური თბილისის არქიტექტურის ერთ-ერთი მაგალითია. | **Ул. Вахтанга Горгасали №9, Бальнеологический курорт.** Бальнеологический лечебный комплекс был построен в 1937 году русскими архитекторами: Иваном Житковским, Борисом Карбиным и Михаилом Калашниковым. Здание представляет собой один из образцов архитектуры социалистического Тбилиси. | **9 Vakhtang Gorgasali St. Balneotherapeutic Health Resort.** The Balneotherapeutic Health Resort was built in 1937 by Russian architects, Ivan Zhitkovsky, Boris Karbin and Mikhael Kalashnikov. The building is one of the best examples of socialist architecture in Tbilisi.

ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტი
МУНИЦИПАЛИТЕТ НИНОЦМИНДА
NINOTSMINDA DISTRICT

სოფელი გორელოვკა | Деревня
Гореловка | Gorelovka

- 1 „ობოლთა სახლი“ – სამლოცველო. სოფელ გორელოვკაში მდებარე ე. წ. „ობოლთა სახლი“ – სამლოცველო სახლი აგებულია XX საუკუნის დასაწყისში. გორელოვკა წარმოადგენს მცირე ტიპის სოფელს სამცხე-ჯავახეთის მხარეში, რომელიც დასახლებულია ეთნიკურად რუსი დუხობორების მიერ (რუსული წარმოშობის ქრისტიანული რელიგიური ჯგუფი). ისინი საქართველოში 1841-1845 წლებში გადმოსახლეს. | **«Сиротский дом», молельня.** Расположенный в деревне Гореловка т. н. «Сиротски дом» – молельня построен в начале XX века. Гореловка представляет собой деревню малого типа в Самцхе-Джавахетском районе, ее население – этнические русские, духоборы (русская христианская религиозная группа). Они были выселены в Грузию в 1841-1845 годах. | **“Orphanage” – Prayer House.** The so-called, “Orphanage” situated in Gorelovka was built at the beginning of the 20th century. Gorelovka is a small village in Samtskhe-Javakheti, populated by ethnic Russian Doukhobors (a spiritual Christian religious group of Russian origin), who were resettled in Georgia between 1841 and 1845.

390000

ბორელიოვკა Гореловка

4564000

4564000

განსივსახარბი
Бензостанция

№3
სკოლა

Школа №3

1

მადატაპა
p. Madatapa

№1
სკოლა
Школа №1

1:5,000

390000

Европейская хартия региональных языков или языков меньшинств – это конвенция Совета Европы в поддержку языков меньшинств, традиционно используемых в той или иной стране. Чтобы узнать больше о Европейской хартии региональных языков или языков меньшинств посетите наши веб-сайты:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

Совет Европы является ведущей организацией на континенте в области прав человека. Он включает в себя 47 стран, 28 из которых являются членами Европейского Союза. Все страны – члены Совета Европы подписали Европейскую конвенцию о правах человека – международный договор, призванный защищать права человека, демократию и верховенство права. За применением Конвенции в государствах-членах следит Европейский суд по правам человека.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია წარმოადგენს ევროპის საბჭოს კონვენციას, რომელიც ხელს უწყობს იმ უმცირესობათა ენების დაცვას, რომლებზეც ტრადიციულად საუბრობენ ქვეყანაში.

რეგიონული ან უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიისა და ევროპის საბჭოზე დამატებითი ინფორმაციისათვის გთხოვთ, ეწვიოთ ჩვენს ვებგვერდებს:

coe.int/minlang
coe.int
coe.ge

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მონივნვე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთაგან 28 ევროპის კავშირის წევრისაა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას – ხელშეკრულებას, რომელიც გამიზნულია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

RUS
KAT

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
The European Union for Georgia

ევროპის საბჭო